

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ ОТ КАЛ СМЕ НАПРАВЕНИ

Превод от испански: Самул Франсес, 1996

chitanka.info

Открили главата на момичето, която се подавала от калта с широко отворени очи и призовавала без глас. Казвало се Асусена^[1], едно име от първото причастие. В онова безпределно гробище, където миризмата на мъртвците привличаше лешоядите от най-далечни места, а въздухът беше изпълнен с плача на сирачетата и жалбите на ранените, тази девойка, упорстваща да живее, се превърна в символ на трагедията. Телевизионните камери толкова пъти показаха непоносимата гледка с главата ѝ, изникнала като черна тиква от калта, че не остана човек, който да не бе узнал за нея и да не я бе споменавал. И винаги когато я виждахме да се появява на екрана, зад нея стоеше Ролф Карле, който пристигна на мястото, привлечен от новината, без да предположи, че там ще намери късче от собственото си минало, загубено преди трийсет години.

Започна се е един подземен вопъл, който разтърси памуковите поля и ги накъдри като разпенена вълна. Седмици преди това геолозите бяха монтирали измервателните си апарати и вече знаеха, че планината се е пробудила отново. От много време те предвиждаха, че топлината при изригването би могла да отлепи вечните ледове от склоновете на вулкана, но никой не обърна внимание на предупрежденията, защото звучаха като приказки от едно време. Селищата в долината продължиха своето съществуване, глухи за пышканията на земята, до нощта на тази злокобна ноемврийска сряда, когато едно проточено ръмжение оповести края на света и снежните стени рухнаха и се свлякоха в лавина от кал, камъни и вода, която се стовари върху селата и ги погребва под неколкометрова непробиваема избълвана земна маса. Едва успели да се отърсят от парализата на началния ужас, оцелелите си дадоха сметка, че къщите, площадите, църквите, белите памукови поля, сенчестите кафеени горички и пасищата на бикове за разплод бяха изчезнали. Много по-късно, когато пристигнаха доброволците и войниците, за да спасят живите и да оценят размера на бедствието, те установиха, че под калта са останали над двайсет хиляди човешки същества и несметен брой животни, гниеци в лепкавата тиня. Дори горите и реките бяха унищожени и пред погледа се простираше само една необозрима пустиня от кал.

Когато призори позвъниха от Канала на телевизията, Ролф Карле и аз бяхме заедно. Измъкнах се от леглото още сънena и отидох да

приготвя кафе, докато той бързо се обличаше. Постави нещата, необходими му за работа, в зелената брезентна торба, която носеше винаги, после си казахме довиждане както толкова пъти преди това. Нямах никакво предчувствие. Останах в кухнята, като сърбах кафето си и планирах часовете си без него, уверена, че ще се върне още на следния ден.

Пристигна там сред първите, защото, докато другите журналисти приближаваха към бреговете на тресавището с джипове, на велосипеди или пеш, а и всеки търсеше начин сам да си проправи път, той имаше на разположение хеликоптера на телевизията и прелетя над лавината. На екраните се появиха кадри с моменти, уловени от камерата на помощника му, на които той се виждаше да гази в кал до колене, с микрофон в ръка, сред безпорядъка от изгубени деца, осакатени хора, трупове и развалини. Гласът му достигаше до нас спокоен. Бях го гледала в продължение на години в новинарските предавания да се рови в битки и катастрофи, без нещо да може да го спре, с едно ужасяващо упорство — и винаги ме удивяваше съдържаното му поведение пред опасностите и страданията, сякаш нищо не бе в състояние да сломи неговата устойчивост или да отклони любопитството му. Изглеждаше недосегаем за страха, но той бе признавал пред мен, че не е смел човек, ни най-малко. Мисля, че обективът на камерата оказваше върху него странно въздействие, сякаш го пренасяше в друго време и оттам съзерцаваше събитията, без да участва реално в тях. Когато го опознах по-отблизо, разбрах, че това фиктивно разстояние го избавяше от собствените му чувства.

Ролф Карле бе до Асусена от самото начало. Засне доброволците, които я откриха, и първите, които опитаха да се приближат до нея, камерата му упорито фокусираше върху девойката, върху мургавото ѝ лице, големите ѝ безутешни очи, гъстите ѝ разрошени коси. Калта на това място беше плътна и имаше опасност, щом стъпи, човек да пропадне в дълбочина. Хвърлиха ѝ въже, но тя не направи усилие да го улови, докато не ѝ извикаха да го хване, тогава измъкна едната си ръка и понечи да се пресегне, ала веднага затъна още повече. Ролф остави торбата и другия си багаж и нагази в тресавището, като коментираше по микрофона на помощника си, че става все по-студено, а и труповете вече започват да се разлагат.

— Как се казваш? — обърна се той към момичето и то му отвърна с името си на цвете. — Не се движи, Асусена — заповяда Ролф Карле и продължи да ѝ говори, без да се замисля върху думите, просто за да я разсее, докато се промъкваше бавно в кал до кръста. Въздухът околоръст наглед бе също толкова мътен както тинята.

От тази страна не беше възможно да се добере до нея, затова отстъпи и тръгна да заобиколи оттам, където земята изглеждаше потвърда. Щом най-сетне доближи, хвана въжето и я привърза под мишниците, та да сполучат да я вдигнат. Усмихна ѝ се с онази своя усмивка, която سماлява очите и го връща в детството му, каза ѝ, че всичко върви добре, вече е с нея, веднага ще я извадят. Направи знак на другите да я изтеглят, ала въжето едва се опъна, когато девойката извика. Опитаха отново и се подадоха раменете и ръцете до лактите ѝ, но повече не успяха да я помръднат — беше заклещена. Някой предположи, че навярно краката ѝ са притиснати между отломки от разрушената ѝ къща, и тя отвърна, че не били само отломките, задържали я също телата на братята и сестрите ѝ, вкопчени в нея.

— Не се безпокой, ще те измъкнем оттук — обеща ѝ Ролф. Забелязах как, независимо от техническите затруднения на предаването, гласът му отслабва и това ме накара да се почувствам още по-съпричастна с него. Тя го погледна, без да му отговори.

През първите часове Ролф Карле изчерпа всички възможности, които му подсказа разумът, за да я спаси. Бореше се с пръчки и с въжета, но всяко подръпване означаваше нетърпими страдания за попадналата в капана на ямата. Успя да накара двама войници да му оказват съдействие; скоро обаче те го оставиха сам, защото още много жертви молеха за помощ. Девойката не можеше да се движи и едва ѝ се удаваше да диша, ала не изглеждаше отчаяна, а сякаш някакво вековно примирение ѝ позволяваше да отгатне съдбата си. Журналистът, обратно, беше решен да я изтръгне от смъртта. Донесоха му една вътрешна гума от автомобил, която той постави под мишниците ѝ като спасителен пояс, после в близост до ямата сложи направо една дъска, та да има опора, позволяваща му непосредствен достъп до нея. Тъй като беше невъзможно да отстранят отломките слепешком, той на два пъти се гмурна, за да изследва този ад, и изплува отчаян, покрит с кал, като плюеше камъчета. Прецени, че е необходима помпа, която да изсмуче калта, и поръча да бъде

издирена по радиото, но получи отговор, че поради липса на транспорт не ще успеят да му я доставят преди следващата сутрин.

— Не можем да чакаме толкова! — възкликна Ролф Карле, ала в онази бъркотия никой не се спря да му изказва съчувствие. Трябваше да изминат още дълги часове, преди той да проумее, че времето бе спряло и че действителността бе изкривена непоправимо.

Един военен лекар, който се приближи да прегледа децата, заяви, че сърцето на девойката работи добре и тя би могла да издържи цялата нощ, стига организмът ѝ да не се преохлади.

— Имай търпение, Асусена, утре ще докарат помпата — опита се да я утеши Ролф Карле.

— Не ме оставяй сама — помоли го тя.

— Няма, разбира се, че няма.

Донесоха им кафе и той ѝ помогна да го изпие, глътка по глътка. От горещата течност момичето се ободри и заговори за краткия си живот, за семейството си, за училището и какво е представлявало това късче от света преди изригването на вулкана. Беше на тринайсет години и никога не бе напускало пределите на своето село. Журналистът, крепен от преждевременен оптимизъм, се почувства уверен: сигурно всичко щеше да завърши добре, помпата щеше да пристигне, щяха да изпомпат калта и да отстранят развалините, та Асусена да бъде изпратена с хеликоптер в болницата, където бързо щеше да се възстанови и където би могъл да я посещава и да ѝ носи подаръци. Помисли си, че тя вече не е на възраст за кукли, ала не попита какво би ѝ се харесало, може би една рокля. За да минават часовете по-неусетно, започна да ѝ разказва за пътуванията и приключенията си като ловец на новини, а когато спомените му се изчерпаха, прибягна до въображението, само и само да измисли нещо, способно да я разсее. На моменти тя задрямваше, но той продължаваше да ѝ говори в тъмнината, за да ѝ засвидетелства, че не си е отишъл, и за да превъзмогне гнета на неизвестността.

Дълга беше тази нощ.

На много мили оттам аз наблюдавах на екрана Ролф Карле и момичето. Не ме съдържаше да чакам у дома, затова отидох в Националната телевизия, където неведнъж двамата бяхме прекарвали

заедно цели нощи в подготвяне на емисии. Така се почувствах по-близо до него и можах да надзърна в онова, което той преживя през тези три решителни дни. Обърнах се към всички по-важни личности в града — към сенаторите на републиката, към генералите от Въоръжените сили, към посланика на Съединените щати и към президента на Петролната компания — и ги помолих за една помпа, която да изсмуче калта, но получих само мъгляви обещания. Започнах да призовавам по радиото и телевизията за спешното ѝ набавяне, та дано откликнеше някой, в състояние да ни помогне. Между телефонните обаждания изтичвах до приемателния център, за да не пропусна картината от сателита, която непрекъснато показваше нови подробности за катастрофата. Докато журналистите подбираха за новините най-впечатляващите кадри, аз търсех онези, в които се виждаше ямата с Асусена. Екранът свеждаше бедствието само до един план и подчертаваше огромното разстояние между мен и Ролф Карле, но въпреки това аз бях с него, усещах всяко страдание на девойката също толкова болезнено, както и той, изпитвах собственото му отчаяние, собственото му безсилие. Пред невъзможността да се свържа с Ролф ми хрумна да прибегна до средство на въображението: да се концентрирам и да го достигна със силата на мисълта, за да му придам смелост. На моменти се унасях в трескава и безполезна дейност, друг път ме обземаше жалост и започвах да плача, а понякога се оставях в плен на умората и ми се струваше, че наблюдавам през телескоп светлината на някоя звезда, угаснала преди милиони години.

В първите сутрешни новини видях онзи ад, в който плаваха трупове на хора и животни, влачени от водите на нови реки, родени само за една нощ от стопените снегове. От калта се подаваха тук-там короните на дървета и камбанарията на една църква, където няколко души бяха намерили убежище и търпеливо чакаха спасителните отряди. Стотици войници и доброволци от Гражданска защита се опитваха да разчистят развалините в търсене на оцелелите, а в същото време дълги опашки от парцаливи призраци се редяха за канче бульон. Радиостанциите съобщиха, че телефоните им са задръстени от обажданията на семейства, които предлагаха да приютят осиротели деца. Чувстваше се недостиг от питейна вода, бензин и храни. Лекарите, примирени, че трябва да ампутират крайници без упойка, молеха поне за серуми, аналгетици и антибиотици, но повечето

пътища бяха прекъснати, а и бюрокрацията бавеше всичко. А през това време калта, заразена от разлагащите се трупове, заплашваше живите с епидемии.

Асусена трепереше, облегната на автомобилната гума, която я опасваше и държеше на повърхността. Обездвижеността и напрежението я бяха отслабили много, но не губеше съзнание и продължаваше да отговаря с доловим глас, когато приближаваха към нея микрофон. Интонацията ѝ беше плаха, сякаш молеше да я извинят за причинените неприятности. Ролф Карле, брадясал и с тъмни сенки под очите, изглеждаше изнемощял. Дори и от това огромно разстояние успях да си дам сметка за характера на тази умора, различна от всяко предишно изтощение през живота му. Бе забравил напълно за камерата, вече не можеше да гледа момичето през лупата на обектива. Кадрите, достигащи до нас, не бяха от помощника му, а от други журналисти, които си бяха присвоили Асусена, като я натовариха с патетичната отговорност да въплъти ужаса от случилото се на това място. Още на разсъмване Ролф се опита отново да отстрани препятствията, заклецили момичето в този гроб, но разполагаше само с ръцете си, не смееше да използва инструменти, за да не я нарани. Нахрани Асусена с канче каша от царевица и банан, каквито раздаваше армията, ала тя веднага я повърна. Отзова се един лекар, който установи, че е вдигнала температура, и добави, че не бил в състояние да направи нищо повече, пазели антибиотиците за случаите с гангрена. Приблужи се и свещеник, за да я благослови и да окачи на врата ѝ медальон с образа на Дева Мария. Следобед започна да ръми слабо, но упорито.

— Небето плаче — промърмори Асусена и също заплака.

— Не се бой — помоли я Ролф. — Трябва да запазиш силите и спокойствието си, всичко ще свърши добре, аз съм с теб и ще те измъкна оттук по някакъв начин.

Отново надойдоха журналисти, за да я снимат и да я питат същите неща, ала тя вече не се и опитваше да отговаря. Междувременно пристигаха все повече екипи на телевизията и киното, макар с кабели, ленти, филмчета, видео, прецизни обективи, магнетофони, звукови конзоли, осветление, отражателни екрани, акумулатори и агрегати, кутии с резервни части, електротехници, звукооператори и кинооператори, които разпратиха лика на Асусена до

милиони екрани из цял свят. А Ролф Карле продължаваше да призовава за една помпа. Разгръщането на техниката даде резултат и в Националната телевизия започнахме да получаваме по-ясна картина и по-чист звук, разстоянието сякаш отведнъж се скъси и имах жестокото усещане, че Асусена и Ролф са редом с мен, но ни разделя непроницаемо стъкло. Можех да следя събитията час след час, узнах колко много направи моят приятел, за да изтръгне девойката от този неин затвор и за да ѝ помогне да изтърпи своята голгота, чух част от думите им, а за останалото можех да се досетя; бях там, когато тя учеше Ролф как да се моли и когато той я развличаше с приказките, които му бях разказвала аз хиляда и една нощ под белия балдахин против комари на нашето легло.

Щом падна тъмнината в края на втория ден, той се опита да я приспи със старите песни от Австрия, които бе научил от майка си, но тя се намираше отвъд съня. Прекараха голяма част от нощта в разговор, и двамата изтощени, гладни, треперещи от студа. И тогава, малко по малко, рухнаха здравите шлюзове, задържаха в продължение на години миналото на Ролф Карле, и най-сетне рухна пороят на всичко, скрито в най-дълбоките и потайни пластове на паметта, повличайки по пътя си пречките, които толкова дълго блокираха съзнанието му. Не всичко успя да каже на Асусена, тя сигурно и не знаеше, че съществува свят отгатък морето и време, предишно на нейното, тя не можеше да си представи Европа през войната, така че не ѝ разправи за поражението, нито за онзи следобед, когато руснаците го отведоха в концентрационния лагер, за да погребат пленниците, умрели от глад. Нима трябваше да ѝ обяснява, че голите тела, натрупани като планина от цепеници, имаха вид на чуплив порцелан? Как да говори на това умиращо дете за пещите и за бесилките? Не ѝ разказа и за нощта, когато видя майка си гола, само по червените ѝ ботинки с остри като кама токове, разплакана от унижение. Много неща премълча, но в онези часове за първи път преживя отново всичко, което мозъкът му се бе опитал да изличи. Асусена му бе предала собствения си страх и така, без да иска, бе принудила Ролф да срещне своя. Там, до онази проклета яма, за Ролф бе невъзможно да продължи да бяга от самия себе си и ненадейно бе обладан от спотаения ужас, белязал детството му. Върна се във възрастта на Асусена, а и по-назад, ѝ се видя сам, в плен като нея на една яма без

изход, погребан жив, с глава на равнището на земята, съзря до лицето си ботушите и краката на своя баща, който си бе свалил колана от кръста и го размахваше във въздуха с незабравимото свистене на разлютена змия. Завладя го болката, непокътната и безпогрешна, открай време сгушена в съзнанието му. Усети се отново в шкафа, където го заключваше баща му, за да го накаже за въображаеми прегрешения — и остана там безкрайни часове, със затворени очи, за да не вижда тъмнината, запушил ушите си с ръце, за да не чува туптенето на собственото си сърце, треперещ, свит като зверче. В мъглявината на спомените срещна сестра си Катарина, едно нежно създание, умствено изостанало, което прекара живота си, криейки се, с надеждата, че баща ѝ ще забрави злощастията на нейното раждане. Промъкна се до нея под масата в столовата и там, притулени зад дългата бяла покривка, двете деца замряха прегърнати, заслушани в стъпките и в гласовете. Мирисът на Катарина достигна до него, примесен с миризмата на собствената му пот, с ароматите от кухнята — чесън, супа, току-що опечен хляб — и с някаква странна воня на гниеща кал. Ръката на сестра му в неговата, уплашеното ѝ дишане, допирът на разрошените ѝ коси до бузите му, невинният израз на очите ѝ. Катарина, Катарина... появи се тя, трептейки като знаме, загърната в бялата покривка, която се бе превърнала в саван, и най-сетне можа да поплаче за смъртта ѝ и поради чувството на вина, загдето я беше изоставил. Тогава той разбра, че подвизите като журналист, спечелили му толкова признание и слава, са били само опит да държи под контрол своя най-отколешен страх — едно хитруване, целящо да се скрие зад обектива, с надеждата по този начин действителността да стане по-поносима. Беше поемал прекомерни рискове в проява на смелост, тренирайки се през деня, за да победи чудовищата, които го измъчваха нощем. Ала ето че бе дошъл часът на истината и вече не можеше да продължава да бяга от своето минало. Той беше Асусена, погребан в калта, неговият ужас не беше далечното чувство от едно почти забравено детство, а една лапа, впита в гърлото му. Задавен от плач, различи как пред него се появи майка му, облечена в сиво, притиснала към скута си чантата от крокодилска кожа — такава, каквато я видя за последен път на пристанището, когато дойде да го изпрати до кораба, с който той отпътува за Америка. Не идваше да

изсуши сълзите му, а да му каже да вземе една лопата, защото войната бе свършила и сега трябваше да погребат мъртвите.

— Не плачи. Вече не ме боли нищо, добре съм — промълви Асусена призори.

— Не плача за теб, за себе си плача, боли ме всичко — усмихна се Ролф Карле.

С бледа светлина измежду облаците започна третият ден в долината на бедствието. Президентът на републиката отпътува за зоната и се появи с бойна униформа, за да потвърди, че това е най-голямото нещастие на века, че страната е в траур, братските държави са предложили своята помощ, обявено е обсадно положение, Въоръжените сили ще бъдат безпощадни и ще разстрелват на място всеки, който бъде заловен да мародерства или да върши други престъпления. Добави, че е невъзможно да бъдат извадени всички трупове, както и да бъде установен точният брой на несметните хиляди изчезнали, поради което цялата долина се провъзгласява за гробище и епископите ще дойдат да отслужат тържествена литургия за душите на жертвите. Отпрати се към палатките на армията, където се бяха струпали оцелелите, за да им предаде облекчението на несигурни обещания, сетне към устроената полева болница, за да отпрати насърчителни слова към лекарите и медицинските сестри, изнурени от толкова часове мъчителен труд. Веднага след това поиска да го заведат на мястото, където се намираше Асусена, по това време вече прочута, защото образът ѝ бе обиколил планетата. Поздрави я с излинялата си ръка на държавник и микрофоните регистрираха развълнувания му глас и бащинския му тон, когато ѝ каза, че смелостта ѝ е пример за родината. Ролф Карле го прекъсна, за да му поиска една помпа, и той го увери, че лично ще се погрижи за това. Успях да зърна за няколко мига Ролф, приклекнал до ямата. В следобедните новини го видях в същото положение. Тогава аз, втрънчена в екрана като гадателка пред кристалното си кълбо, усетих, че нещо основно у него се бе променило, отгатнах, че през нощта се бяха сринали защитните му прегради и, най-сетне уязвим, се бе предал на болката. Това момиче бе докоснало онази част от душата му, до която самият той нямаше

достъп и която никога не сподели с мен. Ролф бе пожелал да утеши Асусена, ала тъкмо тя поднесе нему утеха.

Дадох си сметка за точния момент, в който Ролф спря да се бори и се потопи в терзанието да бди над агонията на момичето. Аз бях с тях, три дни и две нощи, като ги наблюдавах скришом от другата страна на живота. Намирах се там, когато тя му каза, че през нейните тринайсет години никога не е била обичана от момче и че е жалко да си отиде от този свят, без да познае любовта, а той я увери, че я обича повече, отколкото би могъл изобщо някога да обича когото и да било, повече, отколкото майка си и сестра си, повече от всички жени, спали в прегръдките му, повече и от мен, неговата приятелка, и че би дал всичко, за да попадне сам в клопката на ямата вместо нея, че би заменил живота си срещу нейния, и видях, когато се наведе над клетата ѝ главица и я целуна по челото, прекършен от едно сладко и тъжно чувство, което не знаеше как да назове. Почувствах как в същия миг и двамата се спасиха от отчаянието, откъснаха се от калта, издигнаха се над лешоядите и хеликоптерите, полетяха заедно над това необятно тресавище на гнилота и вопли. И най-сетне можах да приемат смъртта. Ролф Карле се помоли мълком тя да умре скоро, защото бе вече невъзможно да се издържа на толкова болка.

По онова време аз успях да се сдобия с помпа и да установя връзка с един генерал, който се съгласи да я изпрати рано на другия ден с военен самолет. Но този трети ден, на свечеряване, под неумолимите кварцови лампи и обективите на сто камери, Асусена се предаде, зареяла взор в очите на приятеля, който я бе поддържал до края. Ролф Карле махна спасителния ѝ пояс, затвори клепачите ѝ, за няколко минути я притисна до гърдите си, после я пусна. Тя потъна бавно, едно цвете в калта.

Отново си с мен, но вече не си същият човек. Често те придружавам до Канала на телевизията и за кой ли път гледаме видеозаписите с Асусена, ти внимателно ги изучаваш и търсиш нещо, което е трябвало да направиш, за да я спасиш, но не ти е хрумнало навреме. А може би ги наблюдаваш, за да видиш себе си, гол, като в огледало. Твоите камери са захвърлени в един шкаф, не пишеш, нито пееш, с часове седиш до прозореца и гледаш планините. Застанала до

теб, аз чакам да завършиш пътуването към недрата на самия себе си и да излекуваш старите си рани. Зная, че когато се завърнеш от своите кошмари, отново ще крачим, хванати за ръка, както преди.

И в този момент от разказа си Шехеразада видяла, че се зазорява, и млъкнала благоразумно.

Из „Хиляда и една нощ“

[1] В превод от испански — бяла лилия, крин. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.